

A gyűjteménygyarapítás etikai szabályai (ICOM ajánlások)

1. Napjaink múzeuma nem pusztán a tárgyak megőrzési helyeként szolgál, hanem a tárgyak gyűjtésével a tudományos kutatást, oktatást, megőrzést, a nemzeti és nemzetközi, természeti és kulturális örökség bemutatását szolgáló sajátos program szerves részeként foglalkozik.
2. Egyes múzeumok tevékenysége felölelheti a fenti széleskörű program minden területét, míg mások csak egy bizonyos részére szakosodnak. A múzeumok ezért nem gyűjteményezhetnek olyan tárgyakat, amelyek nem illeszkednek a programjaikban megfogalmazott célkitűzéseikhez.
3. Egy megvásárlásra kiszemelt tárgy a gyűjteménygyarapításra alkalmas tárgyak széles skálájának bármelyik pontjáról származhat. Ennek a skálának a két szélső pontja az alábbi módon határozható meg röviden:
 - a. olyan tárgyak, amelyeket a tudomány illetve az a helyi közösség, amely számára az illető tárgy a legteljesebb jelentőséggel bír, egyedülálló kvalitásúnak, és ez által értéken felülinek tekint,
 - b. olyan tárgyak, amelyek bár önmagukban nem rendkívüliek, ugyanakkor kulturális és természeti környezetükből fakadó értékkel bírnak.
4. A tárgy (kulturális és tudományos) jelentősége teljes körű dokumentáltságától függ. Alapelvnek tekintendő, hogy egy gyűjtemény nem gyarapítható olyan tárgyakkal, amelyek nem rendelkeznek az összes dokumentummal, kivéve bizonyos, elsősorban a 3. paragrafusbeli skála (a) pontjában leírt végéhez közel eső tárgyakat, amelyek esetében a vonatkozó lényeges dokumentumok a szerzeményezést követően végzett szisztematikus kutatás eredményeként is beszerezhetők.
5. A terepen folytatott tudományos kutatásokból származó tárgyak a legalkalmasabbak a gyűjtemények közvetlen módon történő gyarapítására. A kutatásra belföldön, vagy külföldön is sor kerülhet. Az utóbbi esetben a kutatás a fogadó országgal kötött megállapodás értelmében vagy azzal együttműködésben, és csakis az ott hatályos jogszabályok figyelembevételével történhet.
6. Közvetlen gyűjteménygyarapításra a kiválasztott tárgyat őrző országnak a nemzeti kulturális örökség megőrzéséért felelős múzeumával vagy intézményével történő együttműködés keretében is van lehetőség. Ezek az elvek hatékonyan alkalmazhatók mutatis mutandis, vagyis a szükséges változtatásokkal a 3. paragrafusbeli skála (a) pontjában leírt végéhez közel eső tárgyakra is.
7. A közvetlen úton beszerezett tárgyakat lehetséges a legteljesebb módon dokumentálni. Ez azonban nem minden esetben mondható el a közvetve beszerezett tárgyakról. Az 5. és 6. paragrafusokban leírtak szerint beszerezett tárgyak mindig megfelelnek az etikai előírásoknak, ugyanakkor ez nem feltétlenül van így a közvetett beszerzések esetében.
8. A közvetett gyűjteménygyarapításról, mint például az ajándékozás vagy öröklégyás, akkor beszélhetünk, ha az egy vagy több közvetítőn keresztül valósul meg. Amennyiben egy múzeum szükségesnek tartja, hogy közvetett úton gyarapítsa gyűjteményét, akkor minden esetben azon ország jogszabályainak és érdekeinek a figyelembe vételével kell eljárnia, amelyből a tárgyat beszerezte, illetve amelyikből az származik, ha a beszerzési ország csak kereskedelmi közvetítő országgént szolgált.
9. A nemzeti örökség megőrzését alapfeladatként ellátó múzeumok szakembereire hármas feladat hárul:
 - a. az ország kulturális és természeti örökségét teljességében bemutató átfogó gyűjtemény beszerzése és megőrzése az illető ország számára;

- b. az adott örökséghez tartozó tárgyak nemzetközi mozgásának figyelemmel kísérése;
- c. más külföldi múzeumokkal és tudományos intézményekkel való együttműködés az ország kultúrájának méltó nemzetközi bemutatása érdekében.
10. Ahhoz, hogy egy múzeum megfelelő módon láthassa el oktatási és a nemzetközi együttműködésekben fakadó szerepét, szakembereinek a legmagasabb etikai követelmények tiszteletben tartásával kell eljárniuk nemcsak a rendkívül fontosnak tekinthető gyűjteménygyarapítás során, hanem szakmai tevékenységük más területén is.
11. A múzeumok tegyék közzé programjaikat. Így előmozdíthatják a múzeum közti cserét és a külső támogatásokat.
12. A múzeumok ne korlátozzák szerzeményezéseiket a kiállításokhoz szükséges tárgyra, hanem biztosítsanak elegendő tárgyat a tudományos kutatás, a megőrzés, a helyi múzeumokkal való csere vagy ezek ellátása és nemzetközi csere céljaira is. Ugyanakkor sohase gyűjtsenek tárgyakat kizárólag kereskedelmi értékük miatt.
13. A csere céljára szolgáló tárgyak képviseljenek kellő színvonalat, hogy más múzeumoktól hasonló minőségű tárgyakat kaphassanak cserébe. A csere ne csak tárgyat tárgyért, hanem tárgyat szolgáltatásért és felszerelési tárgyakért alapon is működjön.
14. Egy tudományos kutatóút eredményeként született dokumentációt egy előre megállapított idő lejártát követően, mely alatt a tudományos jogok kizárólagosan a kutatót illetik, az expedíció helyszínénél szolgáló ország rendelkezésére kell bocsátani. Ugyanazt a dokumentációt, ugyanazon feltételek mellett a kutatóút szervező ország múzeuma részére is hozzáférhetővé kell tenni.
15. A helyszínen végzett kutatások eredményeinek megosztására vonatkozó jogszabályi előírások, az UNESCO ajánlások és egyezmények messzemenő figyelembevételével minden erőfeszítést meg kell tenni az egyes tárgycsoportok ökológiai összetartozásának a tiszteletben tartására. Külföldi múzeumoknak vagy kutatóintézeteknek tanulmányozás céljából kölcsön adott tárgyakat és gyűjteményeket a lehető legrövidebb időn belül vissza kell juttatni a tulajdonos intézménynek.
16. Egy múzeum, amennyiben kétsége merül fel egy általa korábban megszerzett műtárgy jogszerűségével kapcsolatban a jogszabályi előírások, az UNESCO ajánlások és egyezmények messzemenő figyelembevételével, forduljon a származási ország múzeumához vagy más szakmai testületéhez, hogy esetenként vizsgálják meg, melyek azok a megteendő lépések, amelyek leginkább szolgálják mindkét fél érdekeit.
17. Amennyiben egy múzeum részére olyan tárgyakat ajánlanak fel, amelyek jogszerűségével kapcsolatban kétsége merül fel, forduljon a származási ország illetékes hatóságaihoz annak érdekében, hogy elősegítse az illető ország nemzeti örökségének megőrzését.
18. Ajándékok és hagyatékok csak azzal a feltétellel fogadhatók el, ha a múzeum vezetése felhatalmazást kap arra, amennyiben egy tárgyról kiderül, hogy egy másik országból jogellenesen szállították ki, a fentiekben foglaltak szerint járjon el.
19. Azoknak az országoknak a múzeumai, amelyek politikai és gazdasági körülményeik folytán olyan országok kulturális javainak jelentős részét birtokolják, amelyek nem tudták megfelelő módon megvédeni saját kulturális örökségüket, hívják fel saját hatóságaik és gyűjtőik figyelmét arra, hogy erkölcsi kötelességük támogatni az utóbbi országok múzeumainak fejlesztést.
20. Azon országok múzeumai, amelyek elfogadják, hogy ezen dokumentum 1-től 19-ig terjedő paragrafusaiban foglalt etikai szabályok és gyakorlati javaslatok értelmében járnak el,

vállalják, hogy minden szakmai tevékenységük során, a hatályos jogszabályokkal összeegyeztethető módon egymást kedvezményes bánásmódban részesítik.

A fenti etikai szabályokat az ICOM (Múzeumok Nemzetközi Tanácsa) még működése kezdetén dolgozta ki és hirdette meg (1970), de az eltelt időszakban – hogy a korszerű viszonyokhoz mindenkor igazodjon – három ízben is (legutóbb 2004-ben) felülvizsgálta.

Az ajánlás szövegét angolból fordította: Deák Ildikó (KÖH)

A fordítást szakmailag ellenőrizte és a kísérő szövegeket írta: Dr. Buzinkay Péter (KÖH)